

Motion till riksdagen 2011/12:C1

av **Veronica Palm m.fl. (S)**
med anledning av skr. 2010/11:163

Insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att analysera om fiskeavgifterna ska kunna användas på annat sätt än vad som angetts i vattendomarna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att myndigheternas arbete och insatser i frågor kring biologisk mångfald i rinnande vattendrag bör samordnas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppföljningen av insatser för restaurering av vattendrag och fiskevård måste bli bättre.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att miljöbalken bör gälla vid ombyggnad eller tillbyggnad av vattenkraftverk.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att företag som ansvarar för vattenreglering bör åläggas att anlägga fiskvandring svägar för att bevara eller återställa den biologiska mångfalden.

Motivering

Riksdagens beslutade miljö kvalitetsmål om levande sjöar och vattendrag innebär att den biologiska mångfalden ska bevaras och återskapas i vattendrag. I vattendrag som påverkas av regleringen ska vattenflöden så långt möjligt vara anpassade till biologisk mångfald.

Men miljömålet har inte nåtts, trots att riksdagen vid flera tillfällen framfört vikten av att t.ex. fiskevägar anläggs för att möjliggöra vandring förbi vattenkraftverk.

Fel! Okänt namn på

Den biologiska mångfalden i vattendragen hotas på flera sätt av bl.a. miljögifter, övergödning och dränering av våtmarker. Damning, flottning, vattenkraftverk och vattenreglering har under en lång tid stor påverkan på miljön i våra vattendrag. Växt- och djurliv påverkas negativt när vattenytorna ändras till storlek och sträckning. Vandringshinder skapas för olika arter när det naturliga vattenflödet ändras.

Vattenkraften är en förnybar energikälla som haft stor betydelse för Sveriges låga utsläpp av växthusgaser och kommer att ha så också i framtiden. Men samtidigt är det klarlagt att både storskalig och småskalig vattenkraft påverkar den biologiska mångfalden negativt.

En ny myndighet har nu ansvar för vattenfrågorna, Havs- och vattenmyndigheten, och det är naturligt att denna i sin verksamhet uppmärksammar problemen kring vattenkraft och den biologiska mångfalden.

I dag betalar kraftbolagen en bygdeavgift och en fiskeavgift. Den senare används för fiskefrämjande åtgärder i de berörda vattenområdena genom att man bevarar och återskapar den biologiska mångfalden i vattendragen. Bidrag för dessa åtgärder betalas ut efter ansökan. Bygdeavgiften används till att minska skador i närområdet och till allmänna ändamål för den bygd som berörs av verksamheten. Kraftbolagen finansierar också kompensationsåtgärder avseende fisk i enlighet med krav som ställs i olika tillstånd.

Vi menar att kraftbolagen trots detta i dag i stort sett saknar motivation för att arbeta med att återställa och förstärka den biologiska mångfalden. Det finns i dag behov av fortsatta och förstärkta insatser från verksamhetsutövarna för att bevara och återskapa den biologiska mångfalden i vattendragen.

Ansvar för frågor om vatten och biologisk mångfald berör flera riksdagsutskott, finns på flera departement och myndigheter. Vi ser det som mycket viktigt att en ökad samordning och samverkan sker i dessa frågor. Myndigheternas arbete och insatser bör samordnas.

Det finns i dag ingen helhetsbild av vilka resultat som statens insatser för biologisk mångfald i rinnande vatten har och vilka mål som nåtts. En uppskattning är att över hälften av de mest skyddsvärda vattendragen som skulle ha restaurerats inom ramen för riksdagens miljömål återstår att åtgärda.

Näringsaspekten för den biologiska mångfalden i rinnande vatten kan inte nog understrykas. Det handlar om möjligheter till fisketurism och fiskodling. I regioner där näringsstrukturen i övrigt är svag har dessa arbetstillfällen en stor betydelse.

I dag saknas fiskevägar i flertalet av våra stora kraftverk. Krav har inte alltid ställts på bolagen, men vi menar att det alltid bör utredas om krav på byggande av fiskevägar kan ställas. Ibland finns det fiskevägar men dessa är inte funktionella eller så har de ett eftersatt underhåll eftersom skötseln inte finns reglerad i vattendomen.

Grundproblemet är att kraftbolagen saknar motiv för att bevara och återskapa biologisk mångfald i vattendragen. Vi anser att det principiellt är kraftbolagen som ska betala för restaureringsåtgärder. Statliga medel kan dock förenkla arbetet och göra att processen går snabbare.

I dag använder staten tillståndsprövning och tillsyn som redskap för insatser för att bevara biologisk mångfald i vattendragen.

Fel! Okänt namn på

Tillsynen av vattenverksamheten är i dag nedprioriterad av länsstyrelserna. Detta beror bl.a. på att länsstyrelsens resurser för tillsyn är begränsade.

I tillståndsprocessen är det Kammarkollegiet som företräder miljöintresset. Vattenlagen är sedan 1999 inlyft i miljöbalken och tillstånden lämnas av mark- och miljödomstolen. Ofta handlar tillstånden om att uppgradera eller effektivisera verksamheten. Kammarkollegiet driver då att i fall av förändring av verksamheten ska miljökrav ställas på hela verksamheten.

Men de flesta kraftverk har tillstånd enligt äldre lagstiftning och det förekommer också att kraftverk och dammar helt saknar tillstånd. Den äldre lagstiftningen var en exploateringslagstiftning som inte ställde miljökrav på det som nuvarande miljöbalk gör. Tillstånden för vattenverksamheten är inte tidsbegränsade. Det finns fall där vattendomar från 1920-talet ställer obefintliga krav på miljöhänsyn på ett kraftverk, krav som då gäller än i dag. En mycket stor del av verksamheten vid vattenkraftverken utövas enligt domar som prövas mot tidigare vattenlagar. Situationen är i dag otillfredställande eftersom de äldre vattendomarna ställer få eller inga miljökrav. Det krävs fortsatta analyser av hur detta problem kan lösas.

Kammarkollegiet driver att nya verksamheter, där gamla vattendomar gäller, ska omprövas enligt miljöbalken. Men detta är en mycket omständlig och svårframkomlig väg. Hittills har Kammarkollegiet bara lämnat in 100 ansökningar. Kraven är höga på att myndigheter ska ta fram omfattande underlag för en sådan process. Kritik mot att dessa processer är tidskrävande har kommit både från myndigheter och från miljöorganisationer.

Miljöprocessutredningen (SOU 2009:42) har föreslagit att den som bedriver vattenverksamhet ska vara skyldig att ta fram de underlag som krävs för en omprövning och att myndigheternas resurser för omprövningen bör förstärkas.

Regeringen skriver i sin skrivelse (skr. 2010/11:163) att den menar att vattenverksamhet ska bedrivas enligt tillstånd som prövas enligt miljöbalkens hänsynsregler och leva upp till EU-rättens krav. Men regeringen presenterar inte i sin skrivelse hur den ämnar gå vidare för att lösa problemet, vilket vi uppfattar som otillfredställande.

Regeringens Miljöprocessutredning (SOU 2009:42) misslyckades också att nå en lösning. Utredningen konstaterade att det finns en konflikt mellan främjandet av vattenkraften och stående intressen. Utredningen lämnade dock vissa förslag på ändringar i miljöbalken men konstaterade också att utredningen hade färdigutredda förslag som den inte redovisade i sitt betänkande eftersom intressekonflikten hade lett utredningen in på svåra avvägningar.

Regeringen menar i skrivelsen att förslagen som Miljöprocessutredningen lämnade inte var tillräckligt "sammanhängande och effektiva" och att regeringen därför valde att inte gå vidare med förslagen. Några förslag att utveckla och analysera de förslag som utredningen valde att inte lägga fram har inte gjorts.

Lagstiftningsarbete innefattar ofta intressekonflikter. Vi är övertygade om att problemet går att lösa genom förändringar av regelverket, optimering av resurserna och ett vetenskapligt förhållningssätt. Regeringen visar genom skrivelsen att den inte ämnar fortsätta arbetet utan att den stannat vid sitt

Fel! Okänt namn på

misslyckande, detta trots att Miljöprocessutredningen lämnar öppningar för att det finns förslag som skulle kunna ge lösningar.

Miljöbalken kräver att vid ombyggnad av en industri så ska den senaste tekniken användas. Detta är den ordning vi vill se gälla även för vattenkraftverk även om de lyder under vattendoromar från så långt tillbaka som 1920. Miljöbalken bör vara överordnad.

Stockholm den 9 september 2011

Veronica Palm (S)

Carina Ohlsson (S)

Jonas Gunnarsson (S)

Yilmaz Kerimo (S)

Hillevi Larsson (S)

Hannah Bergstedt (S)

Katarina Köhler (S)